

Podmienky dlhodobého rozvoja II

Komparatistika

Doc. Marek Rybář, PhD.

Hlavné témy prednášky

- modernizácia, hospodársky rozvoj a demokracia
- demografická transformácia
- kapacity štátu

Modernizácia a rozvoj

- ekonomické faktory vedú k modernite, hospodárskemu a politickému progresu
- S.M. Lipset (1959): výška príjmu HDP per capita podnecuje demokratizáciu a udržiava demokraciu
- príjem úzko súvisí s ďalšími javmi, ktoré vplývajú na demokraciu

Modernizácia a rozvoj: súčasná debata

- Anti-Lipset: Przeworski a kol (2000): vzťah medzi bohatstvom obyvateľov a typom politického režimu
- **vznik** demokracie **nezávisí** od výšky príjmu na obyvateľa
- ale **pravdepodobnosť**, že demokracia **prežije**, rapídne **narastá** s rastúcim príjmom na hlavu

Przeworski a kol (2000)

- korene demokracie a diktatúry teda nie sú primárne ekonomické
- 1950-1990: demokracie takmer určite prežijú, ak sa prelomí určitá výška príjmu na hlavu
- aj keď demokracia niekedy vznikne v chudobnej krajine, je veľmi zraniteľná, v bohatých je demokracia naopak “nedobytná”

Przeworski a kol (2000)

- inštitúcie neovplyvňujú hospodársky rast (“Anti-Acemoglu”)
- Taiwan, Singapur, Južná Kórea, Thajsko, Japonsko, Grécko a Malta: najväčší skok vpred
- diktatúry: TW, SING
- väčšinou diktatúry: JKOR
- demokracie: JAP, MAL
- oba režimy: POR, GRE, THAI

Przeworski a kol (2000)

- celkové príjmy rástli rovnako v DEM aj DIKT
- ale príjem na hlavu vyšší v demokraciách (kvôli pomalšiemu rastu obyvateľstva)
- DIKT: nárast pracovnej sily a nízke mzdy, DEM: vyššie mzdy, efektívita práce, viac využívali nové technológie

Przeworski a kol (2000)

- → nie je potrebné obetovať demokraciu kvôli hospodárskemu rastu
- DIKT majú mnoho nevýhod oproti DEM:
- život je ťažší a kratší, ekonomika rastie len ak sú stabilné (t.j. politicky represívne)
- DEM: pol. nestabilita nemá zásadný vplyv na ich hosp. rast (v porovnaní s DIKT)

Przeworski a kol (2000): kritika

- kritizované z teoretických aj metodologických pozícií
- najsilnejšia kritika sa týka skresľujúceho výberu prípadov (*selection bias*)
- Boix a Stokes (2003): je chyba skúmať prípady až po roku 1950: distribúcie DEM a DIKT v tomto čase nie je náhodná, ale typ režimu a bohatstvo silno korelujú

Boix a Stokes (2003)

- čo viedlo k stavu, že bohaté krajiny boli väčšinou DEM a chudobné väčšinou DIKT?
- demokratizácia 1850-1940: silný vzťah medzi príjmom na hlavu a demokratizáciou
- rozvoj (development) VEDIE k demokracii, len to menej vidíme po r. 1950, lebo bohaté krajiny už vtedy SÚ demokratické

Boix a Stokes (2003)

- ako PRESNE vedie rozvoj a bohatstvo k demokracii?
- Boix (2003): DEM nevzniká kvôli nárastu samotného príjmu, je to len náhrada za oveľa fundamentálnejšie faktory v pozadí
- kľúčom je rastúca **príjmová rovnosť**: s jej nárastom klesá obava z politickej rovnosti

Boix a Stokes (2003)

- príjmová rovnosť: v bohatej spoločnosti bohatí zdaňovaním/prerozdeľovaním majetku stratili **menej** ako v chudobnej spoločnosti
- empiricky: príjem na hlavu rastie tam, kde sa znižujú príjmové rozdiely
- pretože prvé industrializované krajiny dosiahli príjmovú rovnosť pri nižších hodnotách príjmu na obyvateľa, efekt rozvoja na demokraciu bol viditeľnejší pred r. 1950

Prečo rozvoj udržiava demokraciu?

- Inglehart (2000): materiálne podmienky ovplyvňujú, ako jednotlivci **vnímajú realitu**
- rozvoj vplýva na subjektívne vnímaný blahobyť (well-being) a to má vplyv na legitimitu demokratických inštitúcií
- vysoká úroveň well-being podporuje demokraciu, úzka súvislosť medzi vnímaním well-being a typom režimu (napriek anekdotám, bohaté “krajiny” sú spokojnejšie)

Ľudský kapitál/vzdelanie

- Lipset (1959) špekuloval o vplyve vzdelania, ktoré “rozširuje ľudský rozhľad, uľahčuje toleranciu, potláča sklony k extrémizmu a zvyšuje schopnosti učiť racionálne volebné rozhodnutie”
- Boix a Stokes (2003): vzdelanie má ešte silnejšiu prediktívnu hodnotu než príjem na hlavu pri vysvetľovaní rozvoja a DEM

Zmenšujú sa nerovnosti?

- W. Scheider (2017): The Great Leveler
- snaha vysvetliť ekonomické nerovnosť vo vnútri štátov
- rozdiely medzi bohatými a chudobnými sa najvýraznejšie zmenšovali v čase po drastických vojnových konfliktoch, násilných revolúciách a prírodných pohromách (napr. epidémie)

Zmenšujú sa nerovnosti?

- napr. II. svetová vojna zmenšila ekonomické rozdiely v porazených, víťazných aj neutrálnych štátoch
- pokles nerovností je ale iba dočasný: pokojné obdobie vedie k prehĺbeniu rozdielov medzi horným 1% a spodnými 50%
- T. Piketty (2014): príjmová nerovnosť v dnešných USA rovnaká ako pred II.sv. vojnou

Zmenšujú sa nerovnosti?

- Piketty: zisky z investícií (kapitálu) sú konštantne vyššie než celkový ekonomický rast → nárast príjmových rozdielov
- Scheider: napr. II. sv. vojna disproporčne ničila majetky bohatých, nasledovalo ju progresívne zdaňovanie a mobilizovaná spoločnosť (vojnoví veteráni a pod.) presadzovala svoje ekonomické záujmy
- neskôr naopak ťažšia koordinácia chudobnejších vrstiev obyvateľov

Rozvoj: alternatívne prístupy

- rozvoj nemusí byť naviazaný len na hospodársky progres
- množstvo modernizačných zmien, ktoré pripisujeme ekonomickým procesom, sa dajú vysvetliť aj v inom kontexte
- demografické procesy: základ fundamentálnych socioštruktúrnych zmien

Demografické procesy

- ovplyvnili, kde ľudia žijú (sídlná štruktúra), ako komplexné sú ľudské spoločenstvá, v akom vzťahu sú muži a ženy
- Dyson (2001): mnohé aspekty sociálneho rozvoja vznikli kvôli kontinuálnej demografickej zmene a aspoň sčasti nezávisle od zmien v hospodárskej oblasti

Dyson (2001): Demografická transformácia

- 1) “počiatočný bod”: výrazný pokles mortality
- 2) kvôli tomu došlo k prudkému nárastu populácie
- 3a) toto viedlo k poklesu pôrodnosti
- sociálne a kultúrne charakteristiky populácie determinujú priebeh a rýchlosť poklesu, ale nie sú jeho príčinou
- ani ekonomické faktory nie sú dostatočným vysvetlením:

Demografická transformácia

- niekde si rodičia už **nemôžu dovoliť** ďalšie deti (chudoba) a inde rodičia radšej **užívajú materiálne statky** než napr. 5. a 6. dieťa
- 3b) zároveň nárast populácie vedie k urbanizácii: premene rurálnych na komplexné urbánne sídla, resp. migrácii do miest

Demografická transformácia

- dôsledky mestského života: pôvodné ciele reprodukovať rodinu ustupujú snahe o zdravotnú starostlivosť, vzdelanie a materiálne zabezpečenie individuálnych detí
- 4) nevyhnutným následkom je starnutie populácie a feminizácia staršej generácie (ženy žijú dlhšie ako muži, menej času oproti minulosti strávia starostlivosťou o deti)

Demografická transformácia

- 5) urbanizácia spôsobuje **štrukturálne zmeny**: deľbu práce, špecializáciu, vzdelávanie a príprava na povolanie sú dôležitejšie, potreba obchodnej (typicky trhovej) monetárnej výmeny
- 6) to vyžaduje rozvoj štátu a štátnej byrokracie, komplexnosť spoločnosti rastie, vznik inštitúcií občianskej spoločnosti vedie k rozšíreniu základov politickej moci

Demografia a demokracia

- demokratické požiadavky zvyčajne prichádzajú od urbánnej časti populácie
- H. Laski: “Organized democracy is the product of urban life”
- demografická a demokratická transformácia zvyčajne prichádzajú spoločne: (veľmi) mladú populáciu rozptýlenú po rurálnych oblastiach strieda starnúce, urbánne a asertívnejšie obyvateľstvo

Kapacity štátu

- hospodársky rast je sčasti produktom fungujúcej štátnej administratívy:
- Evans a Rauch (1999): meritokratická profesionálna štátna administratíva výrazne ovplyvňuje hosp. rast
- požiadavky na **vzdelanie** a úspešné absolvovanie **prijímacích testov** a
- predvídateľnosť a objektívnosť **kariérneho napredovania** štátnych úradníkov

Kapacity štátu

- E&R: skoro štyri desiatky krajín (Afrika, juhových. Ázia, Latinská Amerika a skupinu iných rozvíjajúcich sa krajín) medzi rokmi 1970 a 1990
- „weberovská byrokracia“ je sama osebe silný predikátor hospodárskeho rastu krajiny
- spolu s ľudským kapitálom a mierou investícií